

VALKAS MEŽU UN MITRĀJU BIOCENTRS

1. Ainavas struktūras raksturojums

Biocentru veido liels priežu meža masīvs un Ķeizaru purvs. Viena meža masīva daļa ir drenēta. Starptautiskas nozīmes ainavas kodolzonu kopējā platība (5494ha), kas pārsniedz starptautiskas nozīmes biocentra platības (1000 ha) kritēriju un to augstā bioloģiskā kvalitāte atbilst starptautiskas nozīmes biocentra kritērijiem. Biocentrs turpinās Igaunijas teritorijā.

2. Kodolzonu raksturojums un attīstība

Starptautiskas nozīmes kodolzonas (priežu mežu masīvs un augstais purvs) veido savstarpēji vienotu un saistītu ainavu kompleksu. Meža un purva kodolzonas aptver mežu un mozaīkveida ainavas buferzona.

2.1. Kodolzonu ainavu struktūras raksturojums

Valkas meža masīva biocentrā ir šādas kodolzonas:

- **Priežu meža masīva ainavas kodolzona (1.1.15)** – mitro un drenēto priežu meža masīva ainava. Meža masīvs veido ainavas matricu, kurā kā lielāki ainavu plankumi ir lauksaimniecībā izmantojamās zemes. Nelielās platībās meža masīvā sastopami melnalkšņu un apšu audžu nogabali. Liela daļa no esošajām meža audzēm ir veidojušās uz bijušajām lauksaimniecībā izmantojamām zemēm.
- **Augstā Ķeizaru purva ainava (4.1.11.)** - augstā purva ainava ar atsevišķiem akačiem un lāmām. Purva dienvidu daļā notiek kūdras ieguves darbi, tāpēc tā ir iekļauta biocentra buferzonā.

2.2. Kodolzonu bioloģiskās daudzveidības raksturojums

Biocentra bioloģiskās daudzveidības priekšnosacījumi ir meža un purvu masīvu lielā platība un tā sasaiste ar lielu meža masīvu Igaunijā un vecās priežu audzes.

- **Priežu meža masīva ainavas kodolzona (1.1.15)** – maz fragmentētā priežu meža ainavā piemērotas dzīvotnes mednim, melnajam stārķim, melnajai dzilnai un citām indikatorsugām, kas kopumā liecina par meža masīva augsto bioloģisko vērtību.
- **Augstā Ķeizaru purva ainava (4.1.11.)** Purvs apaudzis ar priedītēm, līdz ar to te nav sastopamas tās sugas, kas raksturīgas atklātajai purvu ainavai. Purvā ligzdo kuitala, dzeltenais tārtiņš un citas putnu sugas. Veģetācija tipiska.

2.3. Kodolzonu estētiskās un kultūrvēsturiskās vērtības

Kodolzonu estētiskais novērtējums:

- Ainavas estētiskā vērtība kopumā ir zema, jo tai nav raksturīgi atklāti panorāmas skati un zems ainavas jutīgums.

Kodolzonu kultūrvēsturiskais novērtējums:

- Ainavā nav nozīmīgi kultūrvēsturiskie objekti un nav augsta kultūrvēsturiskā vērtība.

2.4. Kodolzonu sociālekonomiskā nozīme

Mežu ainava

- Sakarā ar to, ka lielākā daļa no mežaudzēm netiek aizsargātas un tajās nav ierobežota mežizstrāde, un ka 1599 ha mežaudžu tuvākajos 15 gados sasniegs cirtmetu, tām ir liela ekonomiskā vērtība. Mežu apsaimniekošanu traucē slikti attīstītais meža ceļu tīkls.
- Meža masīviem ir liela nozīme medību saimniecības attīstībā.

Purvu ainava

Kodolzonā ietilpstošais Ķeizaru purvs ir nozīmīga kūdras atradne.

2.5. Vispārējās tendences ainavu struktūras attīstībā un to ietekmējošie faktori

Ainavu struktūras vispārējās attīstības tendences:

Pašreiz nav novērojamas lielas izmaiņas mežu ainavu struktūrā, jo pašreizējā mežsaimnieciskā darbība (galvenās cirtes, jaunu meža ceļu izbūve) būtiski nepalielina mežu fragmentāciju. Nākotnē, izbūvējot jaunus meža ceļus, mežizstrāde meža masīvos var strauji pieaugt, kas izpaudīsies ainavas fragmentācijā.

Nākotnē sagaidāms lauksaimniecībā izmantojamo zemju pakāpeniska apmežošanās, kā rezultātā meža ainavu matricā izzudīs lauksaimniecības zemju plankumi. Tā rezultātā palielināsies ainavu homogenizācija.

Mežu ainavu attīstība

Meža masīvs ir fragmentēts ar izcirtumiem un to fragmentācija palielināsies līdz ar ceļu izbūvēšanu un uzlabošanu.

Purvu ainavu attīstība

Purvu ainavu attīstība ir saistīta ar purvu pakāpenisku aizaugšanu ar priedēm un kūdras ieguvī. Purva meliorācijas rezultātā purvu aizaugšana ar kokiem ir paātrinājusies. Perspektīvā iespējama kūdras ieguve arī purva ziemeļu daļā.

2.6. Ainavu vai ainavu elementu pašreizējais aizsardzības režīms un tā ietekme uz ainavu izmantošanu un apsaimniekošanu

Mežu ainava

- Mikroliegumu platība: 77,2 ha (1,5%),
- Meža masīvs ir iekļauts ZVBR ainavu aizsardzības zonā.

Purvu ainava

Ķeizaru purvs ir iekļauts ZVBR ainavu aizsardzības zonā.

2.7. Vēlamā ainavu struktūra un tās elementu attīstība

Mežu ainava

Meža masīvam izstrādājams ilgtermiņa ainavu ekoloģiskais plāns (M1:10000), kam jānodrošina, ka:

Mežu ainava, kur saimniekošana notiek, maksimāli imitējot dabisko procesu norisi; var veidot mikrofragmentāciju (dažu koku lieluma lauces un mazi klajumi), bet nedrīkst veidoties lielas izcirtumu un jaunaudžu vienlaidu platības. Nozīmīgā platībā saimnieciska iejaukšanās nenotiek un audzes tiek apsaimniekotas galvenokārt ar mērķi nodrošināt bioloģiskās daudzveidības saglabāšanos. Mežā liels daudzumu sausokņu, visās mežaudzēs jāpalielina lielu dimensiju koku daudzums.

Purvu ainava

Purva rietumu daļa saglabājama kā dabisks augstais purvs, bet austrumu daļā pieļaujama kūdras ieguves turpināšana.

Pēc kūdras ieguves pabeigšanas purvā jāveido hidroloģiskais režīms, kas pēc iespējas tuvs dabīgajam.

2.8. Priekšlikumi ainavas izmantošanai un apsaimniekošanai

Kodolzonās

Biocentra kodolzonās nav pieļaujama jaunu derīgo izrakteņu ieguves vietu veidošana, mežu plantāciju ierīkošana, vēju generatoru uzstādīšana un vienlaidus apbūves attīstība.

Meža masīva ainava

Dabas aizsardzības mežos bez saimnieciskās darbības un dabas aizsardzības mežos ar pieļaujamu saimniecisko darbību veicamie (atļautie) pasākumi plānojami izstrādājot detālo AEP, ievērojot katram ainavas struktūras elementam noteiktās prasības (ainavu telpu struktūras elementu apraksti), tās papildinot un detalizējot atbilstoši prioritārajam aizsardzības mērķim. Meža masīvam izstrādājams ilgtermiņa ainavu ekoloģiskais plāns (M1:10000), kam jānodrošina, ka:

1. Vismaz 20% no mežaudzēm tiek apsaimniekotas kā galveno mērķi izvirzot bioloģiskās daudzveidības saglabāšanu, vēl vismaz 10% (prioritāte priežu audzēm purva tuvumā un slapjām bērzu audzēm) pilnībā bez mežsaimnieciskās iejaukšanās (izdalāma dabas aizsardzības mežu bez saimnieciskās darbības zona un dabas aizsardzības mežu ar pieļaujamu saimniecisko darbību zona atbilstoši mežu masīvu AEP izstrādes vadlīnijām).
2. Izstrādātajās audzēs saglabājams lielāks skaits (vismaz 10 uz ha) tādu ekoloģisko koku, kas var sagaidīt nākamās paaudzes mežu (priedes, ozoli, u.c. kur to nav, tur apses, kā arī lielu apšu stubeņi;

lielākās apses var mērķtiecīgi atzarot, lai to vainagi nenoēnotu jauno mežaudzi).

3. Sagatavojot augsni sausieņu meža (uz smilts augsnēm) cirsma apmežošanai nav vēlams pielietot mehāniskas augsnes apstrādes metodes, bet gan kontrolētu zemsedzes dedzināšanu un meža materiāla atlikumu (zaru, krūmu) dedzināšana vairākās nelielās kaudzēs.
4. Stādītās egļu audzes (līdz 60 g. vecumam) pēc iespējas dabiskošanas, ļaujot tajās veidoties lapu koku piejaukumam, vai aizstājamas ar lapu koku un jauktām audzēm.

Purvu ainava

1. Pieļaujama kūdras ieguve Ķeizaru purva austrumu daļā.
2. Nav pieļaujama kūdras ieguve Ķeizaru purva rietumu daļā.

3. Buferzonas raksturojums un attīstība

Biocentra buferzona izveidota ar mērķi, lai nodrošinātu bioloģisko vērtību saglabāšanu starptautiskas nozīmes kodolzonā. Vienīgais ierobežojums, kas attiecas uz buferzonu, ka to, izņemot kūdras ieguves lauku, nedrīkst transformēt citos zemes izmantošanas veidos.

3.1. Buferzonas ainavu raksturojums

Valkas meža masīva biocentra buferzonu veido meža masīva un mozaīkveida ainava, kā arī Ķeizara purva austrumu daļas kūdras ieguves lauks. Kūdras ieguve te uzsākta 1991. gadā.

3.2. Buferzonas bioloģiskās daudzveidības raksturojums

Biocentra buferzonas bioloģisko daudzveidību nosaka tie paši faktori, kas kodolzonās – liels meža masīvs, kurā ir relatīvi daudz vecu mežaudžu (priede un atsevišķi nogabali ar apsi).

3.3. Buferzonas ainavu estētiskās un kultūrvēsturiskās vērtības

Ainavu estētiskais novērtējums:

- Buferzonu mežu un mozaīkveida ainavai nepiemīt augsta estētiskā vērtība.

Ainavu kultūrvēsturiskais novērtējums:

- Ainavā nav nozīmīgi kultūrvēsturiskie objekti un nav augsta kultūrvēsturiskā vērtība.
- Buferzonā vietām ir saglabājušās atsevišķas vecsaimniecības un agrākā zemes izmantošanas struktūra. Pašreiz novērotās ainavu attīstības tendences (lauksaimniecības zemju aizaugšana) ir

nelabvēlīgas minētās kultūrvēsturiskās ainavas struktūras saglabāšanai.

3.4. Buferzonu ainavu sociālekonomiskā nozīme

- Mežu ainava tiek izmantota mežsaimniecībā un medību saimniecībā. Lauksaimniecībā izmantojamās zemes starp meža masīviem tiek daļēji izmantotas lauksaimniecībā. Vienlaikus minētās teritorijas ietilpst areālā, kur prognozējamās lauksaimniecībā izmantojamo zemju izmantošanas strauja samazināšanās.
- Pēc kūdras lauka izstrādes to iespējams izmantot dzērveņu plantāciju ierīkošanai, apmežot vai audzēt bioloģisko koksni. Pašreiz nav izstrādāts purva rekultivācijas plāns.

3.5. Vispārējās tendences ainavu struktūras attīstībā un to ietekmējošie faktori

Bioloģisko daudzveidību buferzonā nākotnē var ietekmēt:

- Lauksaimniecības zemju strauja aizaugšana ar krūmiem un mežu;
- Mežizstrādes intensitātes pieaugums buferzonā.

3.6. Priekšlikumi ainavas izmantošanai un apsaimniekošanai

Meža ainava

- Mežu apsaimniekošana atbilstoši Latvijā spēkā esošajiem normatīvajiem aktiem.

Lauksaimniecības zemju ainava

Lauksaimniecības zemju plankumi un ainava kopumā vēlams saglabāt, kā nozīmīgi biotopi mozaīkveida ainavā dzīvojošām sugām, kā arī kā barošanās vietas migrējošiem putniem.

Purvu ainava

Pēc pieļaujamās kūdras resursu izsmelšanas jāizvērtē iespējas un jārealizē esošās meliorācijas sistēmas (grāvju, kontūrgrāvju u.c.) daļēja un/vai pilnīga aizdambēšana un ietekmes samazināšana uz purva rietumu daļu.

Ķeizara purvā pēc kūdras ieguves pabeigšanas jāveic purva rekultivācija. Ekoloģiski vēlamais risinājums atjaunot teritorijas gruntsūdens līmeni un veicināt kūdras purva atjaunošanos. No ekonomiskā teritorijas attīstības viedokļa purvā ieteicams ierīkot dzērveņu audzētavu, vai arī bioloģiskās koksnes (kārkļu vai citu kultūru) audzēšanas plantācijas.

4. Priekšlikumi ZVBR zonējumam

ZVBR ainavu aizsardzības zonā iekļaujamās biocentra kodolzonu teritorijas.